

Oponentský posudok habilitačnej práce

PaedDr. Márie Belákovej, PhD.,

Teória vyučovania vlastných mien

Habilitačná práca M. Belákovej, predložená v podobe monografie, je významným a užitočným počinom obohacujúcim onomastický a lingvodidaktický výskum na Slovensku a aj za jeho hranicami. V monografii sa prvýkrát v slovenskom kontexte komplexne rozpracúva problematika teórie a praxe onomastickej edukácie. Habilitačná práca tak tematicky rozširuje jestvujúcu lingvodidaktickú produkciu a radí sa k doteraz skromnému počtu publikácií, ktoré sú zamerané na špecifickú obsahovú oblasť jazykovo-komunikačnej edukácie.

Autorka v nadväznosti na množstvo relevantných domácich a zahraničných odborných zdrojov a v diskusii s nimi v monografii etabluje onomastickú a lingvodidaktickú subdisciplínu, ktorou je didaktika vlastných mien. Vymedzenie tejto subdisciplíny je opreté o dôveryhodné vedecké argumenty, na základe ktorých autorka analyzuje status didaktiky vlastných mien ako hraničnej vednej disciplíny. Autorka presvedčivo poukazuje na špecifickosť hraničného charakteru didaktiky vlastných mien spočívajúcej v tom, že svoj vedecký systém vytvára z východiskových takisto hraničných vedných disciplín, ktorými sú onomastika a lingvodidaktika. Hraničný charakter didaktiky vlastných mien M. Beláková nielen konštatuje a objasňuje v úvodných kapitolách habilitačnej práce, ale premieta ho do kompozície a obsahu celého textu monografie.

Uvedený kompozičný zámer je síce odôvodniteľný, na druhej strane si však kompozícia textu vyžadovala prehľadnejšie štruktúrovanie. Rozdrobenie druhej kapitoly (Didaktika vlastných mien) do pätnástich podkapitol prvej a druhej úrovne je pre recipienta náročné na sledovanie logiky vedeckého výkladu. Orientáciu sťažuje aj absencia jasne vymedzeného cieľa monografie v úvodnej stati. Logickejšie by bolo prácu štruktúrovať v poradí (1) teoretické východiská didaktiky vlastných mien (lingvistické, onomastické, pedagogicko-psychologické, lingvodidaktické, ontogenetické atď.) a (2) aplikačná rovina onomastickej edukácie (kurikulárne ukotvenie, ciele, obsah, metodika atď.). Záver práce sumarizuje najdôležitejšie zistenia autorkinho výskumu, chýba mu však väčšmi syntetizujúci a diskusný charakter, a to najmä vo vzťahu k žiaducemu kurikulárnemu ukotveniu onomastickej edukácie.

Monografia je napriek tomu originálnym príspevkom nielen k rozvoju onomastickej a didaktickej teórie, ale aj praxe vyučovania slovenského jazyka a literatúry so zameraním na onomastickú edukáciu. Autorka ako jeden z argumentačných prístupov pri teoretickom rozbere

problematiky využíva vlastné svedectvo, a to jednak prezentovaním vlastných výskumných zistení z rozsiahlejších výskumov alebo z empirických sond a jednak sprostredkúvaním skúseností priamo z edukačnej praxe. Tento prístup zvyšuje dôveryhodnosť predkladaných tvrdení a zároveň posúva didaktickú transformáciu vedeckého systému lingvistiky a onomastiky do edukačne uchopiteľnej podoby.

Text habilitačnej práce je vysoko informačne a pojmovo nasýtený, čo na jednej strane zvyšuje jeho vedeckú kvalitu, na druhej strane je však aj pre čitateľa odborníka recepciou výzvou. K čitateľskej ústretovosti by prispela funkčná selekcia informácií a spomenutá úprava logiky štruktúrovania textu. Rezervy nachádzame aj v presnosti niektorých tvrdení, napr. pri prechýľovaní apelatív (s. 130 – 131); pri tvrdení, že „prefixácia sa [...] prejavuje ako transflexia“ (s. 125); mená osôb Covid, Corona? (s. 123) a pod. Na niektorých miestach sa žiada posilniť citovanie primárnej zdrojovej literatúry a spresniť bibliografické údaje.

Niektoré autorkine tvrdenia sú diskutabilné. Nestotožňujeme sa s tvrdením, že školská reforma z roku 2008 uplatňuje komunikačno-kognitívnu koncepciu vyučovania slovenského jazyka a literatúry, ktorá je vymedzená v citovanej lingvodidaktickej literatúre (s. 27). Vtedajší vzdelávací štandard síce komunikačno-kognitívnu koncepciu proklamoval, ale spôsobom vymedzenia výkonových a obsahových štandardov k žiaducej realizácii tejto koncepcie dostatočne neprispieval. Rovnako nesúhlasíme s názorom formulovaným v závere práce (s. 168), že „[...] v súčasnosti sa etabluje didaktika slovenského jazyka a mení sa z metodologickej disciplíny na prepracovanú teoretickú základňu [...]“. Didaktika materinského jazyka sa stala registrovanou vednou disciplínou a akceptovanou študijnou disciplínou ešte v 60. rokoch 20. st. (porov. Ligoš, 2019). Od tohto obdobia vznikajú tak v Čechách ako na Slovensku významné lingvodidaktické práce, ktoré sa koncepčne zaoberajú obsahom vyučovania, zďaleka nielen metodikou. Problematickou nie je oblasť didaktického výskumu na Slovensku, ale jeho aplikácie v štátnej vzdelávacej politike a v edukačnej praxi.

Prekrývanie habilitačnej práce s indexom prác korpusu CRZP je akceptovateľné. Nadprahová hodnota podobnosti s inými prácami korpusu CRZP je nižšia ako 0,79 %.

Na obhajobu habilitačnej práce predkladám habilitantke nasledujúce otázky:

1. Edukačné implikácie habilitačnej práce by sa už mali týkať nového kurikula slovenského jazyka a literatúry. Uveďte základné znaky žiaducej gradácie onomastickej edukácie v 1., 2. a 3. cykle základného vzdelávania.

2. V uvedenej súvislosti sa pokúste o aktualizáciu odpovedí na kľúčové otázky didaktiky vlastných mien (s. 47).
3. V zhode s Vašimi závermi považujeme za dôležité posilniť v edukácii sémantický pohľad na propriá. Aké edukačné možnosti podľa Vás poskytuje materiál homonymných proprií z odlišných onymických tried?

Záver. Habilitačnú prácu PaedDr. Márie Belákovej, PhD., celkovo hodnotím ako vedecky prínosnú a výskumne inšpiratívnu. Práca rozširuje súčasné lingvistické, onomastické a lingvodidaktické poznanie a prináša užitočné implikácie pre edukačnú prax. Predložená monografia je priekopnícka v zmysle konštituovania didaktiky vlastných mien ako novej onomastickej a lingvodidaktickej subdisciplíny.

Po úspešnom obhájení habilitačnej práce navrhujem habilitantke udeliť vedecko-pedagogický titul docentka v odbore habilitačného konania odborová didaktika.

Prešov 18. 7. 2023

prof. PaedDr. Ľudmila Liptáková, CSc., v. r.
Prešovská univerzita, Pedagogická fakulta

Bibliografické zdroje

Ligoš, M. (2019). Vyučovanie slovenčiny ako materinského jazyka v minulosti, prítomnosti a budúcnosti (Kapitoly z dejín vyučovania slovenčiny s výzvami do budúcnosti). Veda.